

Sygn. akt IV CZ 107/09

POSTANOWIENIE

Dnia 8 stycznia 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Mirosława Wysocka (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz

SSN Krzysztof Pietrzykowski

w sprawie z powództwa Edmunda G.
przeciwko Związkowi Piłki Nożnej w G.
o ochronę dóbr osobistych i zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 8 stycznia 2010 r.,
zażalenia powoda
na postanowienie Sądu Apelacyjnego
z dnia 8 września 2009 r.,

uchyla zaskarżone postanowienie.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 4 czerwca 2009 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację powoda Edmunda G. od wyroku Sądu Okręgowego w G., który oddalił jego powództwo przeciwko Związkowi Piłki Nożnej w G. o ochronę dóbr osobistych przez nakazanie pozwanemu zamieszczenia w gazecie „Dziennik [...]” oświadczenia określonej treści oraz zasądzenie na wskazany cel społeczny kwoty 5000 zł.

W dniu 21 sierpnia 2009 r. powód wniósł skargę kasacyjną, którą zaskarżył w całości wyrok Sądu Apelacyjnego i uiścił opłatę sądową w kwocie 600 zł.

Skargę tę odrzucił Sąd Apelacyjny postanowieniem z dnia 8 września 2009 r. Sąd wskazał, że skarga kasacyjna podlegała opłacie stałej w kwocie 600 zł od żądania niemajątkowego i opłacie stosunkowej w kwocie 250 zł od roszczenia majątkowego, a więc w sumie – opłacie w wysokości 850 zł. Wobec tego, że ani ze skargi, ani z dowodu wpłaty nie wynika, od którego żądania została uiszczona część należnej opłaty, Sąd uznał, iż cała skarga jest nienależycie opłacona i stwierdził, że na podstawie art. 398⁶ § 2 w zw. z art. 130² § 1 k.p.c. skargę należało odrzucić bez wzywania pełnomocnika powoda do uiszczenia brakującej części opłaty lub wyjaśnienia, którego żądania dotyczy uiszczona część opłaty.

W zażaleniu na to postanowienie powód wniósł o jego uchylenie, zarzucając naruszenie art. 398⁶ § 2 w zw. z art. 130² § 1 k.p.c. oraz art. 26 ust. 1 pkt 3 w zw. z art. 18 ust. 2 i art. 12 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398). Skarżący twierdził, powołując się na postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 2006 r., I CZ 62/06, że skarga w sprawie kasacyjnej o ochronę dóbr osobistych, mającej za przedmiot roszczenie niemajątkowe i majątkowe, podlega tylko opłacie stałej w kwocie 600 zł.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Skarżący bezpodstawnie zarzuca Sądowi Apelacyjnemu błąd w ocenie właściwego sposobu uiszczania opłat sądowych w sprawie o ochronę dóbr osobistych, gdy skargą kasacyjną objęte są żądania zarówno o charakterze niemajątkowym, jak i majątkowym. Orzecznictwo Sądu Najwyższego w tej kwestii

nie było jednolite, jednak wyraźnie dominowało stanowisko, z którym pozostaje w zgodzie pogląd wyrażony przez Sąd Apelacyjny w zaskarżonym orzeczeniu. To stanowisko zostało uznane za prawidłowe w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 16 października 2009 r., III CZP 54/09 (Biuletyn SNIC z 2009 r. nr 11), zgodnie z którą opłatę stałą przewidzianą w art. 26 ust. 1 pkt 3 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych pobiera się od pozwu o ochronę dóbr osobistych w części dotyczącej roszczeń niemajątkowych. Przy uwzględnieniu art. 18 ust. 2 tej ustawy, dotyczy to również skargi kasacyjnej. Stanowisko takie, wyraźnie przeważające we wcześniejszej judykaturze Sądu Najwyższego, a także w orzecznictwie sądów powszechnych, podziela Sąd Najwyższy rozpoznający zażalenie.

Błędny jest natomiast pogląd Sądu Apelacyjnego, że uiszczenie w analizowanym przypadku jedynie opłaty w kwocie 600 zł uzasadniało odrzucenie skargi w całości, jako nienależycie opłaconej. Jeżeli strona dochodzi kilku przedmiotowo odrębnych roszczeń, a uiszcza opłatę tylko od jednego z nich, należy nadać bieg pismu w części dotyczącej opłaconego roszczenia, a jedynie w pozostałym zakresie pismo – w zależności od jego rodzaju – zwrócić albo odrzucić. Tak też, jednolicie, przyjmuje się w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. postanowienia z dnia 6 lutego 1998 r., I CKN 728/97, OSNC 1998, nr 8, poz. 184, z dnia 10 listopada 2004 r., IV CK 407/04 i z dnia 23 lutego 2006 r., I CZ 5/06, niepublikowane, a także – wydane w analogicznym stanie faktycznym w sprawie o ochronę dóbr osobistych – postanowienie z dnia 21 grudnia 2006 r., III CZ 94/06, niepublikowane). W razie wątpliwości, którego z kilku roszczeń dotyczy uiszczona opłata, należy wezwać stronę do sprecyzowania, na poczet którego z nich należy opłatę zaliczyć. Można jedynie dodać, że niniejszej w sprawie wątpliwości takie trudno dostrzec, zważywszy, iż uiszczono opłatę w wysokości ściśle odpowiadającej opłacie stałej od roszczenia niemajątkowego. W każdym razie, odrzucenie skargi kasacyjnej powoda w całości, było bezpodstawne.

Nie można jednak poprzestać na tym stwierdzeniu, gdyż niewątpliwie od jednego z żądań, objętych skargą kasacyjną wniesioną przez adwokata, opłata nie została uiszczona. Wymaga to rozstrzygnięcia, czy w części nieopłaconej skarga podlegała odrzuceniu wprost, czy też właściwy był inny tok postępowania.

Sąd Apelacyjny jako podstawę odrzucenia skargi powołał art. 130² § 1 k.p.c. (w zw. z art. 398⁶ § 2 k.p.c.), nie uzasadniwszy przesłanek zastosowania tego przepisu do środków zaskarżenia.

Kwestia ta wymaga jednak bliższego rozważenia.

Pomimo, że Trybunał Konstytucyjny uznał za niezgodny z Konstytucją jedynie art. 130² § 4 zdanie pierwsze w zw. z art. 130² § 3 k.p.c. (wyrok z dnia 26 czerwca 2008 r., SK 20/07, OTK-A 2008, nr 5, poz. 86), a nie stwierdził niezgodności z Konstytucją art. 130² § 3 k.p.c. w zakresie, w jakim przewidywał odrzucenie bez wezwania wniesionych przez profesjonalnego pełnomocnika nieopłaconych środków odwoławczych - apelacji lub zażalenia (odpowiednio wyroki z dnia 17 listopada 2008r., SK 33//07, OTK-A 2008, nr 9, poz. 154 i z dnia 28 maja 2009 r., P 87/08, OTK-A 2009, nr 5, poz. 72), ustawą z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 234, poz. 1571) z dniem 1 lipca 2009 r. zostały w całości uchylone przepisy § 3 i § 4 art. 130² k.p.c. (art. 1 ust. 3 i art. 9 ustawy). Przy uwzględnieniu art. 8 ust. 1 ustawy, przepisy obowiązujące od chwili jej wejścia w życie należy w postępowaniu kasacyjnym stosować do skarg kasacyjnych wniesionych od dnia 1 lipca 2009 r.

Luki powstałej po uchyleniu art. 130² § 3 k.p.c. ustawodawca nie wypełnił żadną regulacją, w wyniku czego od dnia 1 lipca 2009 r. Kodeks postępowania cywilnego nie normuje skutków sytuacji procesowej polegającej na wniesieniu przez adwokata (radcę prawnego, rzecznika patentowego) środków odwoławczych lub środków zaskarżenia bez uiszczenia należnej opłaty stałej albo stosunkowej.

Zdaniem Sądu Najwyższego rozpoznającego zażalenie, poszukując najwłaściwszego sposobu wypełnienia luki w ustawie procesowej należy zmierzać do takiego rozwiązania, które można w miarę harmonijnie wkomponować w przepisy normujące określone instytucje procesowe i dążyć do ograniczenia rozmiarów zaburzenia spójności w ramach tych instytucji, będącego następstwem chaotycznej w nie ingerencji i niepełnej regulacji. Trzeba przy tym mieć na względzie ochronę praw uczestników postępowania cywilnego, co wymaga takiego rozumienia i stosowania przepisów niejasnych lub niespójnych, które nie powodują

dla stron negatywnych skutków dalej idących, niż te, które wynikają wyraźnie z ustawy.

Należy jeszcze raz wyraźnie podkreślić, że w obecnym stanie prawnym brak przepisu, który przewidywałby negatywne dla strony konsekwencje wniesienia przez adwokata (radcę prawnego, rzecznika patentowego) nieopłaconego środka odwoławczego lub środka zaskarżenia. Możliwy do obrony byłby pogląd, że jest to wystarczające do wykluczenia możliwości odrzucenia takiego środka wprost, bez procedury naprawczej.

Inaczej sytuację ocenił Sąd Apelacyjny, powołując jako podstawę odrzucenia skargi bezpośrednio art. 130² § 1 k.p.c.

Przepis ten stanowi, że pismo wniesione przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego, które nie zostało należycie opłacone, przewodniczący zwraca bez wezwania o uiszczenie opłaty, jeżeli podlega ono opłacie stałej lub stosunkowej. Jednak zwrot pisma nie zamyka sprawy, gdyż art. 130 § 2 k.p.c. przewiduje możliwość uiszczenia opłaty w terminie tygodniowym od doręczenia zarządzenia, która to czynność powoduje, że pismo wywołuje skutek od daty wniesienia.

Nieusunięcie braków albo nieopłacenie pisma procesowego będącego środkiem odwoławczym lub środkiem zaskarżenia nie może uzasadniać zwrotu pisma, lecz jego odrzucenie (por. m.in., co do środków odwoławczych: apelacji – art. 370 k.p.c., zażalenia – art. 397 § 2 w zw. z art. 370 k.p.c. oraz co do środków zaskarżenia: sprzeciwu od wyroku zaocznego – art. 344 § 3, skargi kasacyjnej – art. 398⁶ § 1 i § 2, skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia – art. 424⁶ § 3 i 424⁸ § 1 k.p.c.). Z tą różnicą pomiędzy „zwykłymi” pismami procesowymi a środkami odwoławczymi i zaskarżenia powiązana jest istotna różnica co do rodzaju orzeczenia wydawanego w wypadku nieusunięcia braków – jest to (odpowiednio) zarządzenie przewodniczącego o zwrocie pisma albo postanowienie sądu o odrzuceniu środka odwoławczego (zaskarżenia).

Stosowanie art. 130² § 1 k.p.c. pozostaje w ścisłym związku z możliwością naprawienia uchybienia w drodze czynności dokonanej przez stronę. Gdyby więc do pisma procesowego będącego środkiem odwoławczym (zaskarżenia)

zastosować ten przepis, to należałoby stosować także § 2 art. 130². Bez wyraźnej po temu podstawy w ustawie nie można bowiem pogorszyć sytuacji procesowej strony przez odmówienie jej możliwości usunięcia skutków uchybienia.

O ile jednak w odniesieniu do zarządzenia przewodniczącego ustawa dopuszcza jego „upadek”, i to automatycznie, bezpośrednio w wyniku czynności podjętej przez stronę, o tyle trudno zaakceptować taki skutek w odniesieniu do postanowienia sądu. Czynności sądu dokonane w formie postanowień nie mogą być pozbawione skuteczności w wyniku działania strony. Jedynie w wypadkach przewidzianych w ustawie postanowienia mogą być przez ten sam sąd uchylone, zmienione (art. 240 § 1, art. 359 § 1 k.p.c.) lub pozbawione skutku (w wyniku przywrócenia terminu), ale to także wymaga wydania postanowienia przez sąd.

Z omówionych względów rezultat poszukiwania rozwiązania w zastosowaniu art. 130² § 1 k.p.c. należy uznać za niezadowalający.

Alternatywą jest zastosowanie w koniecznym zakresie art. 130 § 1 k.p.c., przewidującego procedurę naprawczą, czyli wzywianie przez przewodniczącego do usunięcia braku formalnego pisma lub jego opłacenia.

Ponieważ ustawa nie przewiduje obecnie wyłączenia stosowania tej procedury w odniesieniu do dotkniętych brakami formalnymi lub nieopłaconych środków odwoławczych (zaskarżenia), wnoszonych przez profesjonalnych pełnomocników, najwłaściwsze będzie zastosowanie art. 130 § 1 k.p.c., z modyfikacją dotyczącą właściwego rygoru, czyli nie zwrotu pisma, lecz jego odrzucenia w wypadku nieuiszczenia opłaty w ustawowym terminie.

Chociaż łatwo dostrzec, że i to rozwiązanie jest niedoskonałe, gdyż wiąże się z odstępstwem od wymagań stawianych obecnie profesjonalnym pełnomocnikom stron, to nie jest obarczone tak istotnymi wadami, jak wersja rozważana wcześniej. Nie narusza zasady, że szczególne wymagania oraz ograniczenia uprawnień procesowych stron powinny wyraźnie wynikać z ustawy i że nie należy w drodze analogii stosować przepisów przewidujących takie ograniczenia, choćby w podobnych sytuacjach. Nie prowadzi też do dekompozycji konstrukcji kodeksowych dotyczących środków odwoławczych i środków zaskarżenia, jako pism o odrębnych w stosunku do innych pism procesowych

właściwościach, ani zasad wzruszania kończących postępowanie postanowień sądu.

Z omówionych przyczyn Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone postanowienie w całości, na podstawie art. 394¹ § 3 w zw. z art. 398¹⁵ § 1 zdanie pierwsze k.p.c.